

آموزش

شناخت انواع بیمه (۱۳)

در ادامه مباحث شناخت انواع بیمه در شماره‌های قبل، در این بخش چهارمین قسمت از مطالب مربوط به بیمه‌های اتومبیل و همچنین قسمت سوم از بیمه‌های اتکایی می‌شود امیدواریم مورد استفاده شما خوانندگان محترم قرار گیرد.

بیمه‌های اتومبیل (۴)

بیمه شخص ثالث اتومبیل

با توجه به قانون بیمه اجباری مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل اشخاص ثالث، از سوی شرکت‌های بیمه بیمه‌نامه‌ای با عنوان بیمه مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل اشخاص ثالث تهیه و از سال ۱۳۴۸ و پس از تصویب آیین نامه اجرایی قانون یاد شده، در اسفندماه سال ۱۳۴۷ به مردم عرضه شد. در حال حاضر و باتوجه به حجم

اتومبیل‌های در حال تردد و وضعیت خاص رفت و آمد در سطح شهرها و جاده‌ها، ضمن این‌که این نوع بیمه مشکلات بسیاری از افراد زیان‌دیده را برطرف می‌کند، به خودی خود یکی از رشته‌های پرمشغله بیمه تلقی می‌شود. در هر حال علی‌رغم تمام بحث‌ها و نظرات مختلفی که در مورد این نوع بیمه از جنبه‌های گوناگون ارائه می‌شود در جهت روشن شدن پاره‌ای از نکات مهم و قابل توجه بیمه یاد شده، همانند بیمه بدنه اتومبیل سعی می‌شود توضیحات مفیدی ارائه شود.

علی‌الاصول در بیمه مسؤولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری در مقابل اشخاص ثالث که بعد از این به جهت اختصار بیمه «شخص ثالث» نامیده می‌شود، همانند سایر رشته‌های بیمه، پرسشنامه‌ای از طرف بیمه‌گر در اختیار بیمه‌گزار قرار داده می‌شود تا ضمن درج مشخصات وسیله نقلیه مورد بیمه، درخواست صدور بیمه‌نامه از بیمه‌گر را به عمل آورد. در حال حاضر با توجه به مکانیزه شدن امر صدور و استفاده از

خسارات مالی

در بیمه شخص ثالث منظور از خسارات مالی هرگونه ضرر مستقیمی است که در اثر وقوع حوادث بیمه شده به دارایی‌ها و اشیاء تحت مالکیت یا تحت تصرف قانونی اشخاص ثالث وارد می‌شود.

خسارات جانی یا بدنی:

عبارت از هرگونه صدمه و ضررهایی است که در اثر وقوع حوادث بیمه‌شده به بدن اشخاص ثالث وارد شده و موجب جرح، نقص عضو و از کارافتادگی دایم و فوت شود.

وسایل نقلیه موتوری زمینی

وسيله نقلیه مندرج در بیمه شخص ثالث عبارت است از هر نوع وسیله حمل و نقل که با قدرت یا نیروی موتور خود روی زمین یا ریل حرکت می‌کند و مشخصات خاص آن در بیمه نامه درج شده است. بدیهی است یدک و یا تریلر متصل به وسیله نقلیه موتوری زمینی همچنین محمولات وسایل نقلیه موتوری زمینی و یدک و یا تریلر متصل به آن نیز در حکم خود وسیله نقلیه موتوری زمینی است.

حوادث

از آنجا که حوادث مربوط به وسایل نقلیه از جمله وسایل نقلیه موتوری زمینی از تنوع بسیاری برخوردار است، لذا حوادث مورد نظر بیمه شخص ثالث عبارتند از:

نمی‌توان آن‌ها را شخص ثالث محسوب نمود نام برده شود. این افراد به ترتیب عبارتند از:

(۱) بیمه‌گزار - از نظر بیمه شخص ثالث بیمه‌گزار شخص حقیقی یا حقوقی است که تحت عنوان بیمه‌گزار در بیمه‌نامه ذکر شده است. مالک وسیله نقلیه مورد بیمه و یا هرکس دیگری که به دستور و اجازه مالک یا دستور و اجازه بیمه‌گزار، نگهداری و رانندگی وسیله نقلیه مورد بیمه را به عهده می‌گیرد، بیمه‌گزار تلقی می‌شود.

(۲) کارکنان بیمه‌گزار در زمان انجام وظیفه و کار مشروط بر آن‌که بیمه‌گزار موصوف در حادثه مورد نظر مسؤول شناخته شود.

(۳) همسر، پدر، مادر، اولاد، اولاد اولاد و اجداد تحت تکفل بیمه‌گزار در حالتی که این افراد سرنشین وسیله نقلیه‌ای باشند که راننده آن و یا خود بیمه‌گزار مسؤول حادثه منجر به ورود زیان به افراد فوق باشند.

(۴) راننده‌ای که حادثه فقط در اثر خطای ارتكابی او ایجاد شده باشد ولی در صورتی که حادثه تصادف بین دو یا چند وسیله نقلیه اتفاق بیفتد که رانندگان آنها در ایجاد حادثه مقصر باشند، رانندگان در مقابل یکدیگر ثالث تلقی شده و زیان وارده به هریک با توجه به درجه مسؤولیت آنها در مقابل یکدیگر قابل ارزیابی خواهد بود.

(۵) راننده‌ای که حادثه ایجاد شده در اثر عمل عمد او باشد و یا فاقد گواهینامه رانندگی بوده و یا گواهینامه وی باطل شده باشد.

دستگاه‌های رایانه، عملاً در پاره‌ای از موارد اطلاعات ارائه شده از جانب بیمه‌گزار مستقیماً بنا به اظهار و یا به استناد بیمه‌نامه سال قبل وارد رایانه شده و کارت بیمه شخص ثالث که در حقیقت بیمه‌نامه مورد نظر است، صادر می‌شود. در گذشته یا بهتر بگوییم در ابتدای امر ضمن صدور بیمه‌نامه خلاصه‌ای از مندرجات آن به عنوان کارت بیمه شخص ثالث صادر و در اختیار بیمه‌گزار قرار می‌گرفت که به مرور وضعیت فعلی حاکم شده است.

در بیمه شخص ثالث معمولاً نیازی به بازدید از اتومبیل مورد بیمه در زمان صدور بیمه‌نامه وجود ندارد و در آن بیمه خسارات جانی و مالی وارد به اشخاص ثالث در اثر حوادث وسایل نقلیه و محمولات آنها تحت پوشش قرار می‌گیرد. منظور از حوادث فوق، وفق قانون عبارت است از هرگونه تصادف یا سقوط یا آتش سوزی یا انفجار وسایل نقلیه و همچنین خساراتی که از محمولات وسایل نقلیه حادثه دیده ایجاد می‌شود.

اشخاص ثالث

اشخاصی که در اثر وقوع حوادث وسایل نقلیه موتوری زمینی و یا محمولات آنها متحمل زیان‌های بدنی و مالی می‌شوند، صرف‌نظر از این‌که در داخل وسیله نقلیه و یا خارج از آن باشند (مثلاً پیاده باشند) از نظر بیمه یاد شده، شخص ثالث تلقی می‌شوند. با این شرح چون تعریفی از اشخاص ثالث ارائه کردید، در اینجا ضروری است از افرادی که

هرگونه تصادف یا سقوط یا آتش‌سوزی یا انفجار وسایل نقلیه موتوری زمینی و یدک و تریلر متصل به آن که بیمه شده است.

خطرهای بیمه شده

در بیمه شخص ثالث، بیمه‌گر مسؤلیت مدنی بیمه‌گذار در مقابل اشخاص ثالث، بواسطه حوادثی که ناشی از وسیله نقلیه‌ای که مشخصات آن در شرایط خصوصی بیمه نامه درج شده است را تحت پوشش قرار می‌دهد تا در صورت وقوع هریک از حوادث بیمه شده زیان مالی یا بدنی وارده به اشخاص ثالث را با توجه به تضمین‌های مندرج در آیین‌نامه‌های اجرایی قانون بیمه اجباری مسؤلیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل اشخاص ثالث (مصوب ۲۹ دی‌ماه/۱۳۴۷ و سایر مصوبات بعدی مرتبط با آن) تامیزان تعیین شده در شرایط خصوصی بیمه‌نامه، جبران کند. بخصوص در مورد زیان‌های بدنی وارد به اشخاص ثالث با توجه به تسری قانون دیات در سال‌های اخیر با استناد به پوشش‌های مازاد پیش بینی شده، بنا به اقتضای سقف تعهدات قابل پوشش، همواره تغییر کرده و در جهت افزایش آن اقدام شده است.

خطرها و موارد زیر تحت پوشش بیمه شخص ثالث نیست

۱ - مطابق اکثر بیمه‌نامه‌ها خسارت‌های خارج از حیطه اختیار (شرایط اضطراری) از

قبیل سیل، زلزله و جنگ جزو تعهدات قابل جبران در بیمه‌نامه شخص ثالث نمی‌باشد.

۲ - خسارت‌های مستقیم و غیر مستقیم ناشی از رادیواکتیو و اشعه‌های یون‌ساز و همچنین تشعشعات اتمی تحت پوشش نیست.

۳ - خسارت‌های وارد به محمولات و وسایل نقلیه مورد بیمه تحت پوشش بیمه‌ای نیست.

۴ - در بیمه شخص ثالث خسارت‌های ناشی از محکومیت جزایی مقصر حادثه که توسط محاکم تعیین می‌شود، همچنین جرائم متعلقه از هر نوع که باشد جزو تعهدات نیست.

۵ - خسارت‌های وارده به افرادی که بدون داشتن گواهینامه معتبر رانندگی، مبادرت به رانندگی می‌کنند و همچنین کسانی که وسیله نقلیه‌ای را به صورت غیر قانونی به تصرف درآورده و با آن رانندگی می‌کنند تحت پوشش بیمه شخص ثالث نیستند، از جمله موارد اخیر می‌توان به خساراتی اشاره کرد که زمان رانندگی اتومبیل توسط سارق به اتومبیل غیر مقصر وارد می‌شود.

۶ - از جمله موارد دیگری که در بیمه شخص ثالث تحت پوشش بیمه‌ای قرار نمی‌گیرد، خسارت وارده به اموال، کالا، اجناس، ساختمان‌ها و وسایل نقلیه تحت مالکیت و تصرف بیمه‌گذار است. بدیهی است پیش‌بینی موارد خاص صرفاً برای اجتناب و جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی افراد و بیمه‌گذاران سودجو و ناسالم بوده است.

۷ - آخرین نوع حوادث و یا خطرات خارج از حیطه پوشش بیمه شخص ثالث عبارت است از حوادثی که خارج از محدوده جغرافیایی

کشور اتفاق می‌افتد. همان‌طور که می‌دانیم در بیمه محدوده جغرافیایی نقش مهمی دارد و لذا بیمه‌گر برای سنجش خطر معمولاً محدوده مشخصی را مورد توجه قرار می‌دهد. به‌همین جهت بیمه شخص ثالث فقط در داخل کشور پوشش لازم را ارائه می‌کند و اصولاً برای موارد خارج از محدوده کشور پوشش خاص دیگری پیش بینی شده که جزو بحث فعلی ما نیست.

وظایف و تعهدات بیمه‌گذار در بیمه شخص ثالث

بیمه‌گذار موظف است کلیه مطالب و اطلاعاتی را که در ارزیابی خطر می‌تواند مؤثر باشد به بیمه‌گر اظهار کند. زمان اظهار این مطالب به طور عمده زمان تسلیم پیشنهاد به بیمه‌گر از جانب بیمه‌گذار است و موارد اساسی آن عبارت است از نوع و مدل ساخت وسیله نقلیه - شماره موتور یعنی همان شماره‌ای که روی موتور وسیله نقلیه حک شده است - شماره شاسی - شماره شهربانی یا پلاک شهربانی - قدرت موتور (حجم سیلندر) موارد استفاده و همچنین ظرفیت بارگیری یا مسافرکشی مجاز وسیله نقلیه مورد بیمه و تریلر یا یدک متصل به آن بنا به اقتضای حرفه و شغل بیمه‌گذار و هرگونه اطلاع دیگری که در ارزیابی خطر می‌تواند مؤثر باشد. اطلاعات ارائه شده از جانب بیمه‌گذار می‌بایست کاملاً صحیح و مطابق با واقعیت و به صورت کتبی باشد و چنانچه در طول مدت اعتبار بیمه، عواملی

باعث ایجاد تشدید خطر شد بیمه‌گذار می‌بایست ظرف مدت پانزده روز مراتب را به اطلاع بیمه‌گر برساند. ضمناً هرگونه اظهار خلاف واقع هرچند که تأثیری در وقوع حادثه نداشته باشد و خسارتی را باعث نشود، چنانچه از روی سوء نیت انجام شده باشد و سوء نیت بیمه‌گذار احراز و مسلم شود، قرارداد بیمه (بیمه‌نامه) باطل خواهد شد. بدیهی است در صورتی که اظهارات خلاف از روی سوء نیت انجام نشده باشد و یا نتوان سوء نیت را احراز کرد بیمه‌گذار موظف خواهد بود که حق بیمه‌ای را که در صورت ارائه اطلاعات صحیح تعلق می‌گرفت به بیمه‌گر پرداخت کند.

بیمه‌های اتکایی (۳)

مربوط به قرارداد اتکایی وجود داشته و حتی هرگونه تغییر در سیاست‌های صدور بیمه‌نامه یا پرداخت خسارت باید به بیمه‌گر اتکایی اعلام گردد.

اصل پیروی از تبعات (Follow The Fortune)

این اصل شامل هر آنچه که ممکن است خارج از اراده و کنترل بیمه‌گذار اتکایی در روابط اتکایی ایجاد گردد می‌باشد. طبق این اصل بیمه‌گر اتکایی نه تنها در خطرات ناشی از عملیات بیمه‌ای بیمه‌گذار اتکایی سهیم است بلکه در خطرات ناشی از قراردادهای بیمه نیز سهیم است. مانند خسارتی ساختگی که به دلیل عدم امکان اثبات ساختگی بودن آن بیمه‌گذار اتکایی مجبور به پرداخت آن بشود. باید توجه داشت منظور از این اصل به هیچ وجه تبعات خطرات تجاری (مثل ورشکستگی) بیمه‌گذار اتکایی نبوده و چنانچه مثلاً بیمه‌گذار اتکایی نتواند قسمتی یا تمام حق بیمه بیمه‌نامه‌ای را وصول نماید و به

به طوری که گفته شد در اتکایی اختیاری بیمه‌گذار اتکایی کلیه اطلاعات مربوط به هر مورد بیمه را که مورد نیاز و تقاضای بیمه‌گر اتکایی باشد در اختیار او قرار می‌دهد تا بیمه‌گر بتواند ارزیابی کامل و صحیحی از ریسک پیشنهاد شده به دست آورده و سپس نسبت به قبولی یا رد آن مورد اعلام نظر نماید.

در حالی که در اتکایی قراردادی چون بیمه‌گر اتکایی هیچ‌گونه امکانی برای ارزیابی یا اظهارنظر در مورد ریسک‌هایی که تمایل به قبول آنها ندارد نداشته و هرگونه امکان اظهارنظر در این خصوص را از خود سلب کرده این اصل دارای اهمیت فوق‌العاده‌ای می‌باشد، لذا بیمه‌گذار چه قبل از انعقاد قرارداد و چه در طول مدت اعتبار آن بایستی اطلاعات صحیح مربوط به رشته تحت پوشش قرارداد را در اختیار بیمه‌گر اتکایی قرار دهد. این اعتماد نه تنها برای صدور بیمه‌نامه بلکه برای پرداخت خسارت و تعیین میزان نگهداری و به طور کلی برای کلیه عملیات

مشخصات و شروط قراردادهای اتکایی

ابتدا به مشخصات و شروطی که مشمول هر دو گروه از قراردادهای اتکایی (نسبی و غیرنسبی) بوده پرداخته و سپس به شروط خاص قراردادهای اتکایی هر یک از دو گروه خواهیم پرداخت ولی قبل از آن دو اصل مهم که حتی اگر در قراردادی قید نشده باشند قابل قبول و استناد و جزء عملیات اتکائی قراردادی محسوب می‌شوند توضیح داده می‌شوند.

اصل حسن نیت (UTMOST FAITH) (GOOD)

طبق این اصل روابط بین دو طرف قرارداد براساس حد‌اعلای حسن نیت استوار بوده و عدول هر یک از طرفین (خصوصاً بیمه‌گذار اتکایی) از این اصل جایز نبوده و ایجاد حق عدم اجرای تعهدات برای طرف دیگر را می‌نماید.

موقع نیز آنرا ابطال نکرده و به اطلاع بیمه‌گراتکایی نرساند موظف به پرداخت حق‌بیمهٔ اتکایی آن می‌باشد زیرا همانطوری که قبلاً گفته شد قرارداد اتکایی و قراردادهای بیمه کاملاً مجزا از یک دیگر بوده و به تبع آن وظایف بیمه‌گزار اتکایی نسبت به بیمه‌گر اتکایی هیچ ارتباطی به وظایف بیمه‌گزار اصلی در قبال بیمه‌گر اتکایی ندارد.

این دو اصل حتی اگر صریحاً نیز در قراردادهای اتکایی به آنها اشاره نشده باشد عرفاً جزء اصول روابط اتکایی شناخته می‌شوند.

شروط قراردادی اتکایی

شروطی که به آنها اشاره خواهد شد در هر گروه از قراردادهای اتکایی و حتی شاید برخی از آنها ممکن است در سایر انواع قراردادها مانند قراردادهای تجاری یا مقاطعه‌کاری نیز وجود داشته باشند.

- طرفین قرارداد

در قرارداد بایستی طرفین قرارداد کاملاً تعریف و مشخصات هر یک از طرفین به طور کامل قید شده و موقعیت آنها نسبت به یک دیگر تعیین و عملکرد هر یک بیان شود.

- موضوع یا هدف قرارداد

در قرارداد اتکایی وظیفه واگذاری بیمه‌گزار اتکایی و وظیفه قبولی بیمه‌گر اتکایی تصریح شده و رشته تحت پوشش قرارداد، اختیار بیمه‌گزار اتکایی در اعمال نرخ و شرایط بیمه‌نامه و تسویه خسارات به طور روشن بیان شود.

- محدوده جغرافیایی قرارداد

در قراردادهای اتکایی نه تنها محل و موقعیت استقرار هر یک از طرفین قرارداد بلکه در صورت ایجاب محدوده جغرافیایی که موارد بیمه‌ای واقع در آن می‌توانند تحت

پوشش قرارداد قید گردند تعیین می‌شود زیرا در برخی از رشته‌های بیمه‌ای بنا به ماهیت رشته آن مانند رشته آتش‌سوزی یا مهندسی امکان تعیین موقعیت استقرار مورد بیمه در طول قرارداد بیمه امکان پذیر بوده و در برخی از رشته‌ها مانند باربری یا حوادث شخصی این امکان وجود ندارد.

- استثنائات

در قراردادهای اتکایی خطراتی که مشمول قرارداد اتکایی نشده و بیمه‌گزار اتکایی نمی‌تواند آنها را تحت پوشش قرارداد اتکایی درآورد بطور مفصل قید می‌گردد. مانند خطر جنگ، شورش و بلوا یا خطر تشعشعات اتمی و....

البته باید توجه داشت که این خطرات همان خطراتی باشد که بیمه‌گزار اتکایی نیز آنها را در بیمه‌نامه‌های خود پوشش

نمی‌دهد.

- مدت قرارداد

در قراردادهای اتکائی تاریخ شروع و خاتمه قرارداد قید شده و مدت آن مشخص می‌گردد. قراردادهای غیرنسبی معمولاً برای مدت یک سال منعقد شده و تجدید آن منوط به مذاکره و توافق مجدد طرفین می‌باشد. مدت این نوع قراردادها بدو صورت اعمال می‌شود.

الف - خسارات واقع شده Loss Occuring

ب - بیمه‌نامه‌های صادره Attaching Policy

در حالت اول صرفنظر از تاریخ صدور بیمه‌نامه‌ها، کلیه خساراتی که در طول مدت قرارداد رخ داده باشند تحت پوشش می‌باشند ولی در حالت دوم کلیه خساراتی که برای بیمه‌نامه‌های صادره در طول مدت قرارداد رخ بدهند تحت پوشش قرار دارند.

در قراردادهای نسبی تاریخ شروع قرارداد تعیین ولی تاریخ خاتمه آن منوط به اعلام یکی از طرفین می‌گردد. بدین ترتیب که هر دوره قرارداد یک سال از تاریخ شروع توافق می‌شود و چنانچه هر یک از طرفین ظرف مدت معینی قبل از پایان دوره تمایل خود را نسبت به فسخ قرارداد به طرف اعلام ننماید، قرارداد اتکائی خود بخود برای یک دوره دیگر ادامه پیدا می‌کند.

- حق بررسی

هر چند همانطوریکه گفته شد یکی از

اصول شناخته شده در عملیات اتکائی اصل حسن نیت می‌باشد ولی در قراردادهای اتکائی بیمه‌گران اتکائی معمولاً این حق را برای خود محفوظ می‌نمایند که در صورت احساس ضرورت بتوانند به مدارک و اسناد مربوط به عملیات قرارداد بین خود و بیمه‌گزار اتکائی در محدوده و شرایط منطقی دسترسی یابند.

البته امروزه بیمه‌گران اتکائی به ندرت احساس نیاز به استفاده از این حق را می‌نمایند زیرا بدلیل تسهیلات موجود در امر انتقال اطلاعات و رفت و آمد ضمن بازدیدهای دوره از بیمه‌گزاران اتکائی آشنائی کافی نسبت به ساختار پرتفو، ساختار تشکیلات، کیفیت و توان اجرائی بیمه‌گزاران اتکائی خود را بدست آورده و بیمه‌گزاران اتکائی نیز در زمان وقوع خسارات کلان یا حتی موارد بیمه‌ای خاص جهت همکاری و استفاده از تجربیات آنها از بیمه‌گران اتکائی خود جهت بازدید و مشورت دعوت بعمل می‌آورند.

- فسخ خودبخود قرارداد

در قراردادهای اتکائی پیش‌بینی می‌شود که در شرایط خاصی هر یک از طرفین می‌توانند قرارداد را بلافاصله فسخ نماید و یا حتی قرارداد خودبخود فسخ گردد. این شرایط شرح زیر می‌باشند.

الف - چنانچه قرارداد بدلیل شرایط فورس‌ماژور قابلیت اجرای خود را از دست بدهد.

ب - چنانچه کشورهای طرف قرارداد درگیر جنگ با یک دیگر شده یا هر یک از طرفین درگیر جنگ با کشور دیگری شود.

ج - در صورتی که هر یک از طرفین قرارداد توانائی پرداخت دیون خود را از دست داده یا ورشکسته شود.

د - در صورتیکه یکی از طرفین قرارداد قسمت قابل توجهی از سرمایه خود را از دست بدهد.

ه - چنانچه یکی از طرفین قرارداد با شرکت دیگری ادغام یا تحت کنترل شرکت دیگری درآید.

و - در صورت عدول طرف مقابل از شرایط قرارداد

- داوری

در قراردادهای اتکائی باید پیش‌بینی شود که در صورت بروز اختلاف طرفین به چه ترتیبی موظفند نسبت به رفع آن اقدام نمایند که معمولاً مرجع رفع اختلاف هیأت داوری تعیین می‌شود.

این هیأت طبق عرف معمول مرکب از سه نفر، دو داور و یک سرداور می‌باشد. هر یک از داوران به انتخاب یکی از طرفین قرارداد و سرداور به انتخاب دو داور است و تأکید می‌شود که هر سه نفر بایستی آشنائی کافی به امور بیمه‌ای داشته باشند.

ضمن تعیین مدت معین برای هر یک از طرفین قرارداد برای معرفی داور منتخب خود و محل تشکیل جلسه داوران غالباً مقررات و قوانین محل (کشور) تشکیل جلسه داوران را حاکم بر جلسه قرار می‌دهند و رأی اکثریت را برای طرفین لازم‌الاجرا می‌دانند.

در داوری معمولاً تلاش می‌شود که از تشریفات دست و پاگیر قانونی پرهیز و سعی شود اختلاف بصورتی مسالمت آمیز فیصله داده شود.